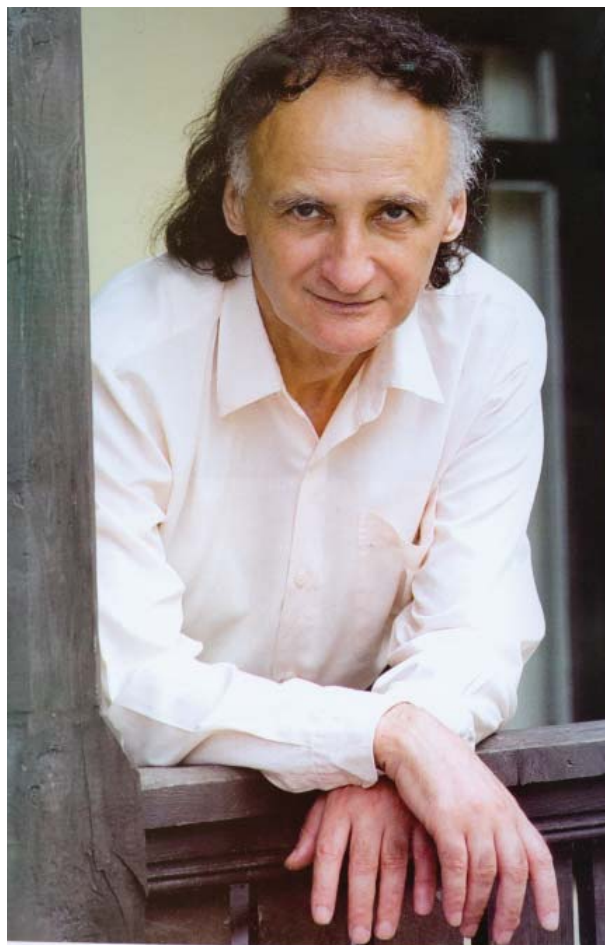

**AXUL POSTUMITĂȚII
TESTAMENTARE
SAU
DEMERS PENTRU
UN MARE PREMIU
CĂTRE OPERA
UNUI MARE POET**

Ion HADÂRCĂ

**APPLICATION FOR A GREAT AWARD FOR
THE WORK OF A GREAT POET**

The author pleads for the post-mortem granting of Herder Prize to Grigore Vieru, the most known and loved Basarabian poet, unique in the entire Romanian area and a real teacher of his people, a symbol of union of the Romanians from this side and that side of the river Prut . In the author's opinion, the name of Grigore Vieru that keeps accumulating new meanings, integrating the national as well as the universal, will undoubtedly increase the fame and prestige of this noble prize that is offered for outstanding contributions to the enrichment of the european cultural homeland.

Grigore VIERU

Pentru Marii Poeți, ironia sortii le pregătește adeseori Metafore dintre cele mai surprinzătoare, dar și mai greu descifrabile/dezlegabile din Fuiorul subtil al necruțătoarelor Parce. Atât de încâlcit li se deapănă Fuiorul destinului, că trebuie să li se stingă lumina ochilor pentru a li se aprinde, peste ani, adevărata proiecție cosmică a menirii lor de aștri cerești...

Lumina ochilor poetului Grigore Vieru (n. 14.02.1935) s-a stins anul acesta într-un miez de ianuarie după un tragic accident rutier, ce a avut loc chiar în noaptea, ce a succedat zilei de naștere a lui Mihail Eminescu, nemuritorului și nealinelului Luceafăr al poeziei și limbii noastre românești. Sfâșiitor de dramatic, se rupea un destin pământesc, dar, providențial, se relua legământul unui traseu inițiat, de dincolo de ochii muritorilor, a unei adevărate *Stele de Vineri*: „Știu: cândva la miez de noapte / Ori la răsărit de Soare, / Stinge-mi-s-or ochii mie / Tot deasupra Cărții Sale...”. Astfel avea să se împlinescă providențialul poem *Legământ*, scris încă în 1964 ca un veritabil preambul la o Operă poetică și o Viață de artist, pecetluită întru Cuvânt.

Iubit și solicitat, adulat de admiratori și contestat de răuvoitorii și invidioșii care nu-i puteau ierta

popularitatea, tirajele numeroase și auditoriile crescânde, Grigore Vieru de-a lungul întregii sale cariere literare totuși, și-a adunat migălos cititorii cu minunatele sale manuale de pedagogie *Albinuța* și *Abecedarul* instruind generații întregi, aidoma unei albinuțe-regine, odrăslindu-și roiul tot mai spornic și mai sănătos.

În Republica Moldova, în special în spațiul capitalei, orice manifestare mai de amploare se obișnuiește a fi comparată cu noianul primei Mari Adunări Naționale din 27 august 1989 când circa 1 mln. de basarabeni s-au adunat în inima Chișinăului pentru a-și revendica drepturile naționale, vestind lumii zorile deșteptării noastre. O asemenea Adunare, dar cu mult mai tristă, de cortegiu funerar s-a desfășurat în 1992, la dispariția marilor săi prieteni, Doina și Ion Aldea-Theodorovici, cei care i-au interpretat o suită de cântece admirabile: *Iartă-mă*, *Reaprindeți candela*, *Răsai*, *La mănăstirea Căpriană*, *Trei culori* ș. a. Peste ani, în acel fatidic ianuarie, puhoaiile de oameni invadaseră din nou arterele orașului, revărsându-se într-o altă Mare Adunare Națională împietrită-n durere. Poetul ieșean

Nichita Danilov remarcase atunci: „La Chișinău, investitura lui Barack Obama a fost eclipsată de funeraliile poetului Grigore Vieru, un simbol al dezrobirii neamului și al înfrățirii românilor de dincolo și de dincoace de Prut...” (N. D., Pe marginea funeraliilor lui Grigore Vieru, LR, nr. 1-4, 2009, p. 232). Ecourile s-au reverberat și s-au adunat în alte publicații și antologii. Astfel încât la scurt timp, sub îngrijirea lui Daniel Corbu la editura „Princeps Edit” din Iași apare consistenta antologie *Grigore Vieru în amintirile contemporanilor*, iar un număr special al revistei chișinăuiene „Limba Română” nr. 1-4, 2009, redactor-șef Al. Bantoș) dedică memoriei poetului întregul său spațiu de peste 400 de pagini! Academicieni, poeți, scriitori, cititori de pe diverse meridiane îl evocă în pagini deosebit de vibrante. Nu au întârziat nici volumele de autor. Poetul și ziaristul bărlădean Mihai Sultana Vicol, la aceeași editură „Princeps Edit” lansează cartea, polemică în multe privințe, *Grigore Vieru, pontiful limbii române* (2009). Ea se înscrie în șirul zecilor și zecilor de studii, eseuri monografice, teze de doctorat, care au fost anterior dedicate creației și vieții Marelui Poet. De precizat că prima monografie dedicată creației lui Gr. Vieru *Mirajul copilăriei* este semnată de acad. Mihai Cimpoi și apare în același an, 1968, cu volumul de versuri *Numele tău*, prefațat de Ion Druță, volum care, afirmă istoricii literari, a produs schimbarea la față a poeziei române din literatura Basarabiei postbelice, impregnată de tarele realismului socialist și dogmele luptei de clasă cu „limba burghezo-moșierească” a puriștilor junimiști. Cultivând un vers liber și dezinhbit, densă și succulentă prin simboluri, ritmuri și sugestii adânci palpitate, cartea *Numele tău* îndrăznește, pentru prima dată după dezghețul hrușciovist, să invoce curajos nume notorii ale culturii române: George Enescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Nicolae Labiș, Constantin Brâncuși. De aici încolo, până la un alt dezgheț, cărțile poetului au cerberii regimului nu mai aveau ce-i face. Poezia sa sparge fruntariile și este tot mai cunoscută și mai apreciată din Japonia până în Finlanda, din Bulgaria până-n Franța și din Germania până în Israel. Michael Bruhis, Klaus Heitman, Ognean Stanboliev, Marius Ceaklais, Ghivi Alkhasizvili, sunt doar câteva nume din cele ce-l apreciază înalt. Poetul Alain Bosquet, afirmă criticul Mihai Dolgan, cunoaște lirica lui Grigore Vieru, traducând din lirica românească și admirând în deosebi celebrul *Formular vierian* (M. Dolgan, *Dialogismul discursului liric al lui Grigore*

Vieru, în *Literatura română postbelică*). Alex. Ștefănescu, Grigore Grigurcu, Eugen Simion, Fănuș Bailesteanu, Ana Bantoș, Theodor Codreanu, Ion Ciocanu, Alexandru Burlacu, Elena Țau, Veronica Postolache și alți critici, cercetători, pedagogi, doctoranzi, ziariști îi dedică studii monografice, eseuri și tezele de doctorat.

Grigore Vieru, prin traducerile sale în alte limbi, bineînțeles că făcea un mare serviciu acestei palme de pământ, uitate de lume, dar la un moment dat se părea că este mai apreciat și mai editat pe alte plaiuri decât în propria casă. În anii ‘80 poetul rus pentru copii Iacov Achim îi traduce *Albinuța* apărută la cea mai prestigioasă editură moscovită pentru copii «Детская литература» – «Весёлая азбука» într-un tiraj de câteva sute de mii de exemplare, în condiții grafice excelente și epuizată imediat de pe teșghelele librăriilor din țară. La fel, editura «Советский писатель» îi lansează volumul antologic de *Opere alese* («Избранное») în 1984, volum migălit de unii din cei mai înzestrați poeți și traducători ruși: Veaceslav Kuprianov, Novella Matveeva, P. Glușco, A. Starostina, K. Kovalgi, L. Beriunski, Iu. Kojevnicov etc.

Însă dorul și inima poetului spre alte spații tânjea. În anul de grație 1978 Grigore Vieru, primul dintre poeții basarabeni postbelici face o breșă în zidul sovieto-chinezesc de la Prut, prin osârdia confratelui său Mircea Radu Iacoban apărându-i la Iași, Ed. „Junimea” memorabilul volum de poeme *Steaua de Vineri*. Doi mari poeți români, Nichita Stănescu și Ioan Alexandru, îi binecuvântează intrarea în Panteonul poeziei naționale Nichita Stănescu se lasă cucerit de armoniile basarabeanului, subliniind: „Cartea lui de inimă pulsează și îmi influențează versul plin de dor de curată și pură lui poezie”. Iar Ioan Alexandru îl completează: „Citind versurile acestui adânc poet cuprinse în câteva cărți, am regăsit aceeași sete după curățenie și adevăr într-o statornicie și bună rodire ce i-a întemeiat în cuvânt pe toți marii poeți”!

Un suflu nou, de adevărată „transfigurare a naturii, gândirii în natura naturii” aducea această carte de poeme: „Ușoară, maică, ușoară / C-ai putea să mergi călcând / Pe semințele ce zboară / Între ceruri și pământ” („Făptura mamei”). Versurile transmit evanescența unor imagini epifanice – semințele, acești copii ai speciei umane marchează trecerea generațiilor și încolțirea speranțelor. „În priviri cu-n fel de teamă” proiectează raza vederii metafizice; „Fericită, totuși, ești” fixează starea beatitudinii paradisiace; „Iarba știe cum te cheamă” marchează

teluricul, care protejează taina creatorului, iar „Steaua știe ce gândești” restabilește comunicarea transcendentă. Hotărât lucru, Grigore Vieru este și un poet al străluminărilor metafizice, fapt evidențiat mai ales în ciclul de aforisme: *Mișcarea în infinit*.

De la *Acum și în veac*, prin *Strigat-am către tine* și până la ultima, în ordinea aparițiilor, carte de căpătâi *Taina care mă apără*, dar mai ales după trecere la cele veșnice a măicuței Eudochia, atât de inspirat cântată de Poet, devine tot mai obsedantă tema morții, într-un mod cu totul inedit simțită și interpretată filozofic de Poet: „Mare ești Moarte / Dar singură tu, / Eu am Țară unde muri / Tu, nu, tu nu!..” De altfel, criticul Alex. Ștefănescu îi recunoaște excelența cântării sublimului și tragicului sentiment matern în lupta cu tanaticul recunoscând că Gr. Vieru ar fi meritat un Nobel pentru aceasta.

În altă ordine de idei, într-un studiu de interferențe „Despre legăturile psihologiei analitice cu opera literară” renumitul psiholog Carl Gustav Jung definește cu exactitate natura rizomică germinatoare a *Arhetipului*, înzestrat cu *participation mystique*, subliniind: „Orice legătură cu arhetipul, fie ea trăită sau doar rostită, este „emoționantă”, adică impresionează; căci ea provoacă în noi un glas mai puternic decât al nostru. Cine vorbește cu prototipuri, vorbește cu mii de voci parcă, impresionează și copleșește, ridică totodată ceea ce exprimă, din singular și vremelnic, în sfera a ceea ce ființează mereu și astfel dezleagă în noi toate acele forțe ajutătoare care i-au îngăduit omenirii în toate timpurile să se salveze din toate primejdiile și să supraviețuiască chiar și nopții celei mai lungi” (G. G. Jung, *Opere complete*, vol. 15, *Despre fenomenul spiritului în artă și știință*, Ed. Trei, Buc., 2007, p. 86). Este poate fațeta cea mai ascunsă a *Tainei care mă apără*, precum vom vedea în continuare.

Într-o străfulgerare de gând, Grigore Vieru, **poetul arhetipurilor** (M. Cimpoi) sintetizează magistral însuși codul genetic al acestei „forțe ajutătoare” arhetipale: „Două sunt cele pe care le-am iubit fără să le văd mai întâi: Dumnezeuirea și Patria.” Ele sunt rădăcinile spirituale esențiale care-l definesc: „Nimeni nu a creat priză la valorile matriciale ca Grigore Vieru”, observă criticul Cornel Ungureanu. Aceste „valori matriciale” întemeietoare, cum le supranumește cercetătoarea creației vieriene Ana Bantoș în eseu „Simplitatea lui Grigore Vieru”, sunt premisele axiale ale însăși devenirii noastre ontologice, în accepție

heideggeriană: „În fond, poetul Grigore Vieru exprimă vocea interioară a poporului său, voce care, pe un segment de timp, în anii postbelici, a avut un diapazon redus. Iată de ce Grigore Vieru e tentat să creeze un univers primar, *având la bază sufletul popular* (s. n.), prin intermediul căruia va releva conștiința de sine, precum și un anumit sentiment al solidarității umane, axat pe valorile simple ale vieții” (Ana Bantoș, *Simplitatea lui Gr. Vieru*, în rev. *Limba Română*, nr. 1-4 (163-166) 2009, p. 132). Simplitatea, firește, e doar aparentă, mai bine zis, ea este esențializată până la adânci reverberații: „Izvoare – / Limpezi zăvoare! / Sufletul mamei / De voi străjuit. // Izvoare – / Săbii sub floare! / Joc vă ajunge / Pe-al vostru pământ” („Izvoare”).

Intuițiile, tălmăcirile panteiste și predicțiile poetice sunt de natură orfică, precum observa (printre primii!), confratele său generaționist, poetul și dramaturgul Marin Sorescu în prefața la volumul *Izvorul și Clipa* (încă la 1981!) apărut într-una din cele mai solicitate colecții de poezie românească – *Cele mai frumoase poezii*: „Este Grigore Vieru discipol al lui Orfeu, care, ca și miticul maestru nu-și poate refuza vocația de-a privi în urmă? Măcar odată, cu tot adâncul din ochi, măcar o viață, cu toată viața din viață? Temele obsedate ale poetului (...) sunt obârșiile de toate felurile: izvoarele, tradiția populară și cea clasică, limba în care te exprimi (Și doar în limba ta / Poți râde singur / Și doar în limba ta / Te poți opri din plâns)”, casa, pământul. Simbolul central (fiind) mama...” (M. Sorescu, *Gr. Vieru și lirica esențelor*, prefață la *Izvorul și Clipa*, Ed. Albatros, Buc., 1981, p. 5). Subliniind proprietatea poeziei vieriene „de a fi punte unică – un curcubeu de aur suspendat între două veșnicii” Marin Sorescu a consacrat, de fapt, organic și definitiv creația lui Gr. Vieru în peisajul liricii românești contemporane: „în peisajul cam sofisticat al liricii contemporane, uneori prea compusă și prea cerebrală, versul său țâșnește în lumină, proaspăt, cu *forță de gheizer*” (idem, p. 9). Astăzi, la trecerea timpului, am îndrăzni doar să nuanțăm definiția soresciană *Un discipol al lui Orfeu*, reluată, de altfel, și drept titlu de volum omagial la cei 70 de ani ai poetului, și să spunem că Grigore Vieru a fost, și va rămâne, în lirica modernă ca unul din cei mai inspirați discipoli ai legendarului Orfeu!

Un poem simptomatic (și programatic!) pentru ritmurile și angoasele secolului trecut, și nu numai, poemul *Un secol grăbit* ne surprinde cu o altă formulă, febril telegrafiată, alertă și alambicată, în

spiritul veacului, parcă semnalând alarmat că pe ruinele desacralizării și ale amneziei generale ca anestezie socială, încă se pot scrijela ieroglifile unui text coerent („Plouă / Și umbrela mea / E în alt troleibuz. / Unul își uită umbrela. / Altul mănușile. / Celălalt / Ușa deschisă. / Celălalt / Crivățul deschis”). Este un text încărcat de gnose și nedumeriri firești în fața noilor realități contorsionate („O minciună uită de unde vine / Și zice că vine din rai”) după care abia se mai poate urmări traiectoria unui răspuns logic, la scară planetară, pentru biblicul *Quo vadis?* (Să reținem aici transparentele aluzii la „minciuna” comunistă și la *Celălalt* care-și uită „Crivățul deschis” siberian – versuri apărute în plin totalitarism!).

Într-un mediu sufocat de dogme și cenzură Poetul a plătit deseori cu ani de tăcere, persecuții și interdicții prețul unor idei și metafore mai curajoase, dar nu s-a lăsat păgubaș. Vom aminti aici doar cartea de versuri pentru copii (sic!) *Trei iezi*, retrasă din librării și trimisă la ghilotină în 1970 pentru nevinovatul poem *Curcubeul*, în care chipurile s-a „ascuns” subversiv Tricolorul românesc! Iată de ce într-un alt poem dedicat prietenului său, poetului Liviu Damian, Grigore Vieru, poetul obsedat de povara cuvintelor limbii române, sugerează, în principiu, condiția poetului într-un mediu ostil poeziei și libertății naționale: „N-am timp de pierdut, / mă silesc să le-nvăț / măcar pe cele mai sfinte. / Încep să fac cântece / cu numai două cuvinte (*Abecedar*). Incredibil, dar acesta era adevărul! Nimic exagerat și nimic fals în notele acestei economii stânjenitoare pentru poezii altor meridiane, unde nu se desfășurau vânătorii după cuvintele limbii materne. Cel puțin nu la această scară a ostilităților și dezbinării/ mancurtizării.

Nedreptățit de vicisitudinile istoriei, prădat și trădat succesiv de diferite regimuri politice, coroane imperiale și oștiri „eliberatoare”, deportat fără milă și risipit ca vântul pe mapamond, poporul băștinaș al actualei Republici Moldova ajunsese la un moment dat la limită, sau pe culmile disperării, vorba lui Emil Cioran, adunându-și sufletul într-o doină, într-un cântec sau într-o șoaptă de poem ca într-un naos de biserică devastată. Puțini au fost liderii spirituali, cărora să le încredințeze poporul toate durerile sale și Grigore Vieru a fost unul dintre ei. Acest „poet cu lira-n lacrimi”, după fericita expresie a acad. Eugen Simion, a știut să-și mângâie neamul, să-l îndrepte, dar și să-l înalțe în poeme de o imensă blândețe și înțelegere, precum remarcă același Eugen Simion:

„Chiar și atunci când poartă o sabie în mână, sabia lui este de miresme” (E. Simion, *Scriitori români de azi*, vol. III, pag. 193, Editura David-Litera). Iată de ce printr-o gravură aproape nudă a frazei poetice, aproape lipsită de procedee stilistice, metafore etc., dar încărcată de fior, Grigore Vieru reușește să fie înțeles de la mic la mare, fiind nu doar convingător, dar și vizionar în multe privințe, precum în acest poem cutremurător: „Când s-a întors/ La puii ei cu hrana,/ Găsise cuibul gol/ Și a muțit./ I-a căutat/ Până-i albise pana./ Și-n cioc/ Sămânța a-ncolțit.” (*Pasărea*). Ori de câte ori revin la acest poem, ca și la mirarea puișorilor din poezia pentru copii: -Cum nu o să vină mama?/ Cum să cadă frunza?” – gândul îmi este la satele noastre părăsite și familiile înstrăinate de actualul exod.

Bucurându-se de o neîntrecută popularitate, omnivalentă și rezistentă în coordonatele sale esențiale, opera lui Grigore Vieru, Poet singular în tot spațiul românesc și adevărat pedagog al Neamului său, acumulează astăzi noi valențe sintetizând atât naționalul, cât și europeanul și universalul. Creația vieriană, în totalitatea sa, oferă o gamă infinită de interpretări și lecturi persuazive.

Aceste note de re-lectură s-ar dori acceptate în Aula prestigioasă a Academiei de Științe a Moldovei drept temei pentru un demers susținut către prestigioasele instituții europene în vederea acordării postume, din păcate, și întârziate a prestigiosului Premiu al Academiei vieneze „Johann Gottfried von Herder” pentru contribuții remarcabile în îmbogățirea palitrei culturale europene.

Poezia, cântecele, cărțile și însuși numele lui Grigore Vieru deja își reclamă noile valențe ale neuitării. Numele poetului este înveșnicit în întreg spațiul românesc pe frontispicii de licee, școli, grădinițe și biblioteci. Străzi și prospecte, burse și concursuri literare prestigioase îl profilează în postumitate.

Am ferma convingere că alături de un Nichita Stănescu, Marin Sorescu sau Constantin Noica, mari personalități române de talie universală, numele lui Grigore Vieru va spori negreșit faima și prestigiul acestui NOBIL PREMIU european!

Discurs ținut la ședința Asambleei Generale a AȘM și Senatului USM consacrată sărbătorii Limba Noastră. 31 august 2009.